

UDK 811.163.42'366.543(091)

UDK 821.183.42-1(091)

Prethodno priopćenje

Rukopis primljen 11. X. 2016.

Prihvaćen za tisak 1. XII. 2016.

Neda Macanović

Braska peca 2, HR-21212 Kaštel Sućurac

neda.macanovic@skole.hr

POREDBENI GENITIV U ČAKAVSKOME SREDNJOVJEKOVNOM HRVATSKOM PJESNIŠTVU

U radu se analizira poredbeni genitiv u pjesništvu na starohrvatskom jeziku na sintaktičkoj razini. Iznose se njegove potvrde te određuju sintaktičke funkcije i pozicije (službe) u rečenici (stihovanom iskazu). Posebno se ističe besprijedložni poredbeni genitiv u službi priložne oznake usporedbe čija je uporaba u suvremenome hrvatskom jeziku iščezla.

1. Uvod

Neznatan je broj radova o jezičnopovijesnoj sintaksi koji su na pjesničkom korpusu istraživali sintaksu padeža, osobito genitiva, iako se u srednjovjekovnim stihovima potvrđuju jednaka padežna značenja, sintaktičke pozicije i funkcije kao i u srednjovjekovnoj prozi (Kapetanović i Štrkalj Despot 2010: 101). Srednjovjekovni su stihovi većinom pisani u simetričnom osmercu te je često svaki stih zasebna sintaktička cjelina, a na red riječi utječu rima i stilske figure (Kapetanović u: Kapetanović, Malić i Štrkalj Despot 2010: XLV).

Genitiv je padež koji, zbog svoje neutralnosti i nemarkiranosti, može vršiti funkcije svojstvene drugim padežima (Feleszko 1995: 159). Taj padež može označavati čitav niz najrazličitijih odnosa među pojmovima koje ostali padeži nisu do kraja precizirali. Navedeni odnosi najčešće izražavaju pripadnost, potjecanje te približavanje ili udaljavanje pojmova (Malić 1977: 112). Genitiv je padež ticanja i ima najšire i najopćenitije značenje od svih kosih padeža (Silić i Pranjković 2007: 203). Ovaj se padež nalazi u sljedećim sintaktičkim funkci-

jama: priimeničkoj (adnominalnoj), priglagojskoj (adverbijalnoj) i kao samostalni genitiv (v. Stolac 1992, 1995). U priimeničkoj se funkciji genitiv nalazi u službi sročnog ili kongruentnog, nesročnog ili nekongruentnog atributa i apozicije. U priglagojskoj se funkciji genitiv nalazi u službi: bližeg i daljeg objekta, priložne (adverbne) oznake, dijela imenskog predikata i predikatnog proširka. Samostalni je genitiv onaj izvan rečeničnog ustrojstva. On se rabi za izražavanje posebnih emocionalnih stanja: uzbuđenja, čuđenja ili ljutnje (Stolac 1992: 176).

U radu će se analizirati sintaktičke funkcije i pozicije (službe) besprijedložnoga i prijedložnoga poredbenoga genitiva. On je zabilježen u priglagojskoj (adverbijalnoj) funkciji i to u službi priložne oznake usporedbe i predikatnoga proširka. Besprijedložni poredbeni genitiv potvrđen je u službi priložne oznake usporedbe¹, a u istoj je službi zabilježen prijedložni poredbeni genitiv u konstrukcijama s prijedlozima *ot/od i sviše*. Poredbeni genitiv u konstrukcijama s česticom *kako* ('kao')² potvrđen je u službi predikatnoga proširka.

Istraživanje se temelji na građi (pjesmama, plačevima i prikazanjima) iz knjige „Hrvatsko srednjovjekovno pjesništvo” koja datira od sredine XIV. do prve polovice XVI. stoljeća. Odabrani korpus sadržava četrdeset i osam pjesama u brojnim inačicama, sedam inačica Gospina plača te četiri prikazanja i njihove inačice. Čitav korpus hrvatskoga srednjovjekovnog pjesništva pisan je čakavskim idiomom uz izuzetak nekolicine dubrovačkih štokavskih zapisa, koje ovdje ne uzimamo u obzir radi metodološke koherentnosti.

2. Poredbeni genitiv u nekim kroatističkim i slavističkim radovima

U hrvatskoj se jezikoslovnoj tradiciji poredbeni genitiv ne proučava sustavno. Veber (1876: 113–114) naziva ga prisposodbnim ističući kako se u slučajevima usporedbe dviju stvari druga od njih stavlja u genitiv s prijedlogom *od* ili bez njega: „Crnije mu srdce od ugljena; ljući guje ljute.” Međutim, autor ovoj vrsti genitiva pripisuje priimeničku (adnominalnu) funkciju smještajući ga u službu atributa (Kuna 2002: 66). Zima (1887: 207) navodi kako uz komparativ stoji uspoređena stvar u genitivu s prijedlogom *od* naglašavajući kako se genitiv bez navedenoga prijedloga javlja u starijoj čakavštini i kod dubrovačkih

¹ Među besprijedložnim poredbenim genitivima posebno se izdvajaju oni u konstrukcijama s pridjevima *već/veće* i prilogom *više* (*veće/već*).

² Pranjković (2013: 218) smatra da riječ *kao* treba opisivati kao česticu koja u konstrukcijama tipa „ljut kao ris” služi kao sredstvo kondenzacije iskaza, preoblikovanja verbalnih konstrukcija u nominalne.

pisaca. Po uzoru na Miklošiča (Miklosich) tu vrstu genitiva naziva *genitivus comparationis*. Miklosich (1875: 460) u svojoj gramatici navodi primjere besprijedložnoga poredbenoga genitiva; neki od njih jesu: „prsi bilje sniga i mlika; rič meda sladja; ljepše od sunca, zore, mjeseca; slobodu glave dražu.” Silić i Pranjković (2007: 204) spominju besprijedložni genitiv koji se rabi u značenju uspoređivanja kao u primjeru: „Jašu konja vjetra brže”. Takve genitive nazivaju poredbenima, a navode i konstrukcije u kojima se javlja: komparativ ili kakva druga riječ usporednoga značenja + *od* + imenica u genitivu poput onih u primjerima: „Vi ste gori od tuđina; Proveo je ondje više od godine dana”. Autori ističu da je uporaba besprijedložnoga poredbenoga ili komparativnoga genitiva u suvremenom hrvatskom jeziku posve iščezla. Malić (1972: 159, 183) navodi primjere besprijedložnoga poredbenoga genitiva u konstrukciji s komparativom pridjeva: „Mladénac je slaji meda” te konstrukciji s prilogom *veće* i pozitivom pridjeva: „lice veće slnca svétlo”.³ Ona genitiv koji dolazi u komparativnim usporedbama uz pridjev ili prilog naziva genitivom usporedbe naglašavajući da je u komparativnim usporedbama izostavljen usporedni prijedlog, odnosno veznik. Stolac (1995: 195) navodi primjere prijedložnih genitivnih sintagma s prijedlogom *od* u službi priložne oznake usporedbe: „...i zadnjič bledeši od zida postane; onda nigdo oholneši nigdo obzójneši od vas nije bil...” Pridjev u komparativu nositelj je svake od ovih sintagma. Poredbeni se genitiv spominje i u „Sintaksi savremenoga srpskog jezika” te se definira kao genitiv u poredbenim konstrukcijama sa značenjem uspoređivanja dviju pojava po nejednakosti ili jednakosti. Javlja se u konstrukcijama s prijedlozima *od*, *poput*, *kao* i *spram*: „Nova kuća je veća od stare; Bio je poput oca; Nakon objavljivanja tog teksta označili su ga kao politički nepodobnog; To je puno para; ali što je to spram njihovog bogatstva...” (Piper, Antióić i dr. 2005: 175, 176). Belaj (2010: 22) genitiv uspoređivanja svrstava u podskupinu genitiva odvajanja ističući da je tu riječ ili o komparativnim ili o superlativnim skalarnim projekcijama fizičkih osobina poput onih u primjerima: „On je viši od svoga brata; Ivan je pametniji od svih.” Stolz (2013: 65, 63) navodi primjere komparativnih konstrukcija iz hrvatskoga jezika s prijedlogom *od*: „Harry je bio brži od Higgsa; čovjek tamo / zacijelo / star / -iji / od / njega.” Drugi je primjer analiziran na način da se: „čovjek tamo” smatra onim što se uspoređuje, „star” kvalitetom koja se uspoređuje, „-iji” stupnjem komparacije, „od” vezom, sponom, a „njega” standardom s kojim se uspoređuje.

³ Oba navedena primjera zabilježena su i u korpusu ovog istraživanja.

3. Poredbeni genitiv u rečenici – stihovanom iskazu

3.1. Poredbeni genitiv u službi priložne oznake usporedbe

Priložne oznake usporedbe svojim značenjem (usporedbom) upućuju na stilsku obilježnost iako mogu iskazati i stilistički neutralnu usporedbu. Ovoj su vrsti priložnih oznaka bliske priložne oznake količine (Stolac 1995: 195). Prema Pranjkoviću (2013: 103) poredbenost je kvantifikacija kvalitativnosti, način izražavanja količine kakvoće koja može biti jednaka ili nejednaka. U prvom je slučaju riječ o ekvativu (npr. „marljiv kao mrav”), a u drugom o diferentivu (npr. „marljiviji od mrava”). U „Enciklopediji jezika i lingvistike” („Encyclopedia of language and linguistics” 2006: 692, 693) također se potvrđuje misao o povezanosti komparacije i komparativa s izražavanjem kvantifikacije.

Engleski jezik obiluje poredbenim konstrukcijama kojima se objašnjava narav nekog entiteta uspoređujući taj entitet s nečim drugim ili ga s njime stavljajući u opreku: „I did not want to go there if they were poorer than we were.” Pridjevi u komparativu i superlativu mogu imati dopune u vidu fraza i rečenica. U takvim se konstrukcijama snaga pridjeva uspoređuje s nekim standardom ili na nekoj ljestvici (Biber i dr. 2002: 219, 218). Andersen (1983: 99) ističe kako komparacija može uključivati određeni broj parametara od kojih su najvažniji broj entiteta koji se uspoređuju i broj kvaliteta koje se rabe. Poput Pranjkovića⁴ i ovaj autor navodi dvije vrste komparacije – onu po jednakosti: „John is as tall as Mary” i onu po nejednakosti: „John is taller than Mary”.

3.1.1. Besprijedložni poredbeni genitiv

U korpusu je zabilježeno deset primjera besprijedložnoga poredbenoga genitiva u službi priložne oznake usporedbe. Navodimo ih redom:

„Mladěnac je slaji *meda*...” (2 Pa 45)

„Lice *veće slnca* světo...” (5 Pa 17)

„... mi tečemo *strile* berže...” (46 Tk 108)

„Gospodin te vele *ľubi*...

više vsakih inih ľudi...” (49 Pi 209, 210)

„... ľudi se zboja *više Boga*.” (49 Pi 239)

„... studenija osta *leda*...” (49 Os 882)

„... da vas *veće vsega ľubľu*,

⁴ Pranjković (2013: 103).

dušu grišnu da ne zgublju.” (50 Zp 486, 487)
„... jer Gospodina ja izgubih,
koga *više vsega* ljubih.” (50 Zp 3013, 3014)
„Isus vas vele lipo ljubi,
više inih vsakih ljudi...” (50 Zp 3254, 3255)
„... zač me s’ ljubil *više inih*,
zato ti učini da te vidih.” (51 Tk 654, 655)

Citirane stihove možemo podijeliti u tri skupine i odvojeno ih promatrati. U prvu bi skupinu svrstali stihove: 2 Pa 45, 46 Tk 108 i 49 Os 882, u drugu: 5 Pa 17, a u treću skupinu: 49 Pi 209, 210, 49 Pi 239, 50 Zp 486, 50 Zp 3014, 50 Zp 3255 i 51 Tk 654. Stihovi iz prve skupine sadržavaju formulaciju: komparativ (pridjeva) + imenica u genitivu, što je razvidno iz sintagmi: „slajji meda”, „studenija leda”. Stih iz druge skupine možemo raščlaniti na sljedeći način: komparativ pridjeva *već/veće* tj. *već/veća/veće* (u službi priloga) + pozitivan pridjeva kao u sintagmi: „veće svétlo”. Prilog *veće* rabi se uz pozitivan pridjeva *svétlo* za tvorbu komparativa (v. Malić 1972: 159). Ovaj primjer možemo povezati s konstrukcijom koju spominje Stolz (2013: 36). On se oslanja na rad „The changing languages of Europe” te navodi primjer kalkiranja u moliškohrvatskome jeziku koje je rezultat asimilacije s romanskom okolinom.⁵ Riječ je o izrazima sličnim talijanskoj konstrukciji: *più* + pozitivan pridjeva, kao u primjeru: „*più grande*”. U moliškohrvatskome jeziku zabilježena su četiri stupnja u prijelazu oblika iz sintetičkih u analitičke što je razvidno iz primjera: „bolji” (1. stupanj), „veće bolji” (2. stupanj), „veće dobar” (3. stupanj) te 4. stupanj koji još nije do kraja proučen i u kojem iščezava stari sintetički oblik. Na temelju navedenog možemo zaključiti kako su konstrukcije kao one u stihu 5 Pa 17 rezultat jezičnog kontakta s romanskim idiomima. Treća skupina sadržava stihove s formulacijom: prilog *više* (*veće/već*) + imenica što je razvidno iz sintagmi: „više ljudi”, „više Boga”, „veće vsega”. Gotovo su identične formulacije u stihovima: 49 Pi 210, 50 Zp 3255 i 51 Tk 654 („više vsakih inih ljudi, više inih vsakih ljudi i više inih”) te 50 Zp 486 i 50 Zp 3014 („veće vsega, više vsega”). U Akademijinu rječniku pod natuknicom *věć/veće* stoji: adv. i conj. zapravo supletivni komparativ netr. *veće* pridjevu *velik, jam, plus, quam, forsitam*; dopunjuje glagole i služi kao adverbna oznaka količine i intenziteta, onda i vremena, često u poređenju i gradaciji. Pridjevu u pozitivu daje značenje komparativa, tautološki dolazi i uz komparativ. (Pojava *već* uz komparativ oprimjerena je u stihu 49 Pi 512 koji se navodi u dijelu 3. 1. 2.). Uz pridjeve i priloge

⁵ Heine i Kuteva (2006: 76).

već služi za opisivanje komparativa. Iza natuknice *veće* stoji objašnjenje: adv. isto što i *više* (komparativ od *mного*); većma, već, osim, nego; zapravo neutr. komparativa pridjevu velik, ali sa značenjem više u priloškoj službi (Akademijin rječnik 1971: 651, 658).

Kao što smo već spomenuli, besprijedložni poredbeni genitiv u suvremenome hrvatskom jeziku nije potvrđen i smatra se arhaičnim. Zima (1887: 207) već u XIX. stoljeću smatra ga odlikom „starije” čakavštine te štokavske dubrovačke literature, a rijetkom pojavom u „novijoj” čakavštini. Navedeni su primjeri iz odabranoga korpusa zabilježeni u „Pariškoj pjesmarici” (1380.), „Tkonskom zborniku” (prva četvrtina XVI. st.), „Picićevoj pjesmarici” (1471.), „Osorsko-hvarske pjesmarici” (oko 1530.) i „Zborniku prikazanja” (1556.).

3.1.2. Prijedložni poredbeni genitiv

U korpusu je zabilježeno pet primjera prijedložnoga poredbenoga genitiva u službi priložne oznake usporedbe. Četiri primjera sadržavaju prijedložnu genitivnu sintagmu s prijedlogom *od/ot* i pridjev u komparativu, a primjer 50 Zp 2358 pridjev u pozitivu i prijedlog *sviše*. Donosimo ih redom:

- „Lice *veće ot slnca* sv(ě)tl...” (7 Be 35)
„Tvarja ti sam *već od driva*
ka sam dosle tako živa.” (49 Pi 512, 513)
„... *od pepela* osta blija.” (49 Os 2160)
„Tva milost je meni *draga*
sviše vsega svita blaga.” (50 Zp 2357, 2358)
„Sad jest *biļa* tva prilika
od biloće bila mlika.” (53 Fi 27, 28)

Prvi je stih inačica stiha 5 Pa 17, a u drugom je zabilježen prilog *već* u značenju *više* uz komparativ pridjeva „tvarja”; stoga je razvidno da navedeni prilog tautološki dolazi uz komparativ. Četvrti navedeni stih donosi konstrukciju: pozitiv pridjeva + *sviše* + imenica u genitivu kojoj prethode zamjenica „sav” i još jedna imenica u genitivu koja se rabi umjesto posvojnoga pridjeva. U Akademijinu se rječniku prijedlog *sviše* dovodi u svezu s prijedlogom *od* (praep. cum gen. de) i izrazom *više od* (dal di sopra) (1959–1962: 318). Jedno od mogućih tumačenja konstrukcije iz stihova 50 Zp 2357, 2358 jest njihova usporedba sa konstrukcijom iz stiha 7 Be 35. Tada možemo zaključiti da uporaba prijedloga *sviše* (u značenju *više od*) također može implicirati komparativno zna-

čenje pridjeva „draga”. U trećem je stihu prisutna konstrukcija: *od* + imenica u genitivu + komparativ pridjeva, dok je u petom oprimjerena konstrukcija: komparativ pridjeva + imenica u nominativu + *od* + imenica u genitivu. Peti navedeni stih donosi zanimljiv primjer inverzije – komparativ pridjeva + imenica umjesto: imenica + komparativ pridjeva što možemo pripisati potrebama stihovanog iskaza i njegova ritma. Citirani su stihovi zabilježeni u „Berčićevom zborniku br. 5” (konac XV. stoljeća), u već spomenutoj „Picićevoj” i „Osorsko-hvarskoj pjesmarici” te „Zborniku prikazanja” i „Firentinskom zborniku” (XV./XVI. stoljeće). Usporedimo li stihove 5 Pa 17 i 7 Be 35 nameće se zaključak da se inačica s prijedložnim poredbenim genitivom javlja u predlošku novije datacije („Berčićev zbornik br. 5”, konac XV. st.) dok se u starijem izvoru („Pariška pjesmarica”, 1380.) čuva i stariji oblik besprijedloznoga poredbenoga genitiva. Međutim, osvrnemo li se na stihove 49 Pi 512, 513 i 49 Os 2160 koji sadržavaju prijedložne poredbene genitive, primjećujemo da se u istim vrelima („Picićevoj pjesmarici” iz 1471. te „Osorsko-hvarskoj pjesmarici” iz 1530.) nalaze potvrde i besprijedložnih i prijedložnih poredbenih genitiva iako se ne radi o inačicama istog stiha kao što je to slučaj u prethodnim dvama primjerima koje smo usporedili. Od svih kosih padeža, genitiv se kombinira s najvećim brojem prijedloga (Belaj i Tanacković Faletar 2014: 308). Feleszko (1995: 79) ističe kako je iz staroslavenskih tekstova poznato tek dvadesetak prijedloga koji idu s genitivom, a on ih je u svom korpusu (srpskohrvatskih tekstova) pobrojao pedeset i dva ne uzimajući u obzir neprave prijedloge (na primjer: u duhu, u ime, po pitanju). Kuna (2002: 3) genitiv naziva najstroženijim padežom u hrvatskome jeziku te naglašava kako se rabi s preko šezdeset prijedloga. Genitiv izražava sadržajno neuhvatljive opće odnose između dvaju pojmova (Jakobson 1971: 148) te se zbog te činjenice oko njega stalno koncentriraju novi prijedlozi koji njegovo značenje konkretiziraju i preciziraju (v. Feleszko 1995: 16, Silić i Pranjeković 2007: 203). Možda u toj potrebi bližeg određivanja značenja i „privlačenja” prijedloga leži razlog postupnog napuštanja uporabe besprijedloznoga poredbenoga genitiva u službi priložne oznake usporedbe. Prijedložni genitiv u službi priložne oznake usporedbe dolazi u prijedložno-padežnim konstrukcijama s prijedlogom *od/ot* te prijedlogom *sviše* čije se značenje dovodi u svezu s *od*, *više od*. U nabranjanju nedimenzionalnih značenja prijedložnih izraza Pranjeković (2001: 23, 24) navodi komparativ koji ima značenje stupnjevanja. Konstrukcije s tim značenjem obilježene su prisutstvom komparativa, odnosno, superlativa ili bilo kakve riječi komparativnoga ili superlativnoga značenja. Jedan od prijedloga koji dolazi u takvim konstrukcijama jest *od*. On označuje da se imenska riječ koja dolazi uza nj odnosi na neki predmet s manje kakva svoj-

stva nego što ga ima drugi predmet kao u primjerima: „od mene (viši); od Marka (vještiji); od jučerašnjega (drukčiji); od svega (više voljeti).” U „Kognitivnoj gramatici hrvatskoga jezika” uz primjer: „Vi ste gori od tuđina”⁶ ističe se kako su genitivom kodirani nositelji nekakvih standardnih vrijednosti ili osobina, koji s obzirom na to mogu poslužiti kao referencijske ishodišne točke u odnosu na koje usporedbom na vrijednosnoj ljestvici možemo odrediti i kvalitetu nekog drugog elementa (Belaj i Tanacković Faletar 2014: 314, 315). Prijedložno-padežni izrazi sa značenjem uspoređivanja slični su onima kojima se označuje izdvajanje jednog predmeta iz skupa drugih predmeta. Ovaj je prijedlog najtipičniji i najbliži temeljnom značenju genitiva, njegovo je osnovno značenje ablativnost koja podrazumijeva udaljavanje jednog predmeta od drugoga (Silić i Pranjković 2007: 204). Šarić (2014: 53) u kontekstima u kojima se uspoređuju različiti entitet nazire i prostorno značenje *od*-genitiva. Konstrukcije *od* + genitiv kojima prethodi komparativ ili superlativ pridjeva prenose udaljavanje i odmicanje u domenu izdvajanja određenoga objekta iz neke veće skupine objekata.

3.2. Poredbeni genitiv u službi predikatnoga proširka

Predikatni se proširak uvrštava u rečenično ustrojstvo izravno po predikatu, određen je po koordiniranosti s njim, ali je o njemu sintaktički neovisan (Peti 1979: 78, 79). Predikat i predikatni proširak samo su dva vida sintaktičke pojave koja se naziva predikacijom, a predikatni se proširak u jednoj rečenici pretpostavlja kao predikat u drugoj (Peti 1979: 87, 83). Po Katičiću (2002: 482) predikatno je proširivanje preoblika kojom se predikat jedne ishodišne rečenice uvrštava uz glagolski predikat druge i postaje njegovim dodatnim dijelom. On je preoblikovani predikat i može biti imenski i glagolski.

U ovoj su službi zabilježeni sljedeći poredbeni genitivi:

„Jere [su] slave ovoga svita / vele kratke *kako cvita...*” (17 KII 11, 12)

„Čuj se vsaki moćno žene / *kako lute, zale zmije...*” (46 Tk 7, 8)

Predikatni se proširak dijeli na neobavezni i obavezni. Prvi se uvijek može izostaviti iz rečenice u koju je uvršten jer nije sastavni dio njezina ustrojstva, dok predikat po kojemu je uvršten obavezni predikatni proširak ne može bez njega u rečenici samostalno sintaktički stajati (Peti 1979: 90).

⁶ Isti je primjer naveden i na str. 531 ovoga rada.

⁷ Postoje dvije inačice ovoga stiha čije značenje nije sasvim jasno iako je riječ o istoj konstrukciji s predikatnim proširkom. To su: „Jere [su] slave sega svita / potarpljenje kako cvita” (17 Pi 11, 12) te: „Jer je sl(a)va sega svita / potrpinje kako cvita” (17 Zb 11, 12).

U navedenim je stihovima oprimjerena uporaba neobaveznoga predikatnog proširka, a rabi se konstrukcija: *kako* ('kao') + imenica u genitivu. Neka od objašnjenja natuknice *kako* u Akademijinu rječniku jesu – *kako* isporučuje dva pojma (ideje) iste vrste, pokazujući da su (ili kod negativne rečenice, da nijesu) jednaki: „Do danas nije rodila žena spijevalca kako vas.” N. Načeskić 1, 313. Često se isporučuju pojmovi posve različite vrste (to je upravo retorički i naj češće u pjesmama) čim se jačom silom ističe ono što se kaže, jer uz *kako* stoji pojam koji u velikoj mjeri radi ili ima osobinu što je u glavnoj rečenici. *Kako* veže s cijelom rečenicom supstantiv ili adjektiv koji se isporučuje sa subjektom rečenice u koliko se shvaća da im pripada isti predikat: „Jaka je ljubav kako smrt.” Naračn. 82a. „Budite mudri kao i zmije, a priprosti kako golubovi.” Transit. 86. Isporučuju se riječi u drugijem padežima što su kao komplemenat rečenice, n.p. : aa) u genitivu. „Sta ju cika kako lute guje.” Nar. Pjes. Vuk. (1892–1897: 751).

4. Zaključak

Odabrani korpus srednjovjekovnih stihova sadržava sedamnaest potvrda poredbenoga genitiva u prilogalskoj (adverbijalnoj) sintaktičkoj funkciji. Petnaest od njih u službi je priložne oznake usporedbe, a dvije u službi predikatnoga proširka. Poredbeni genitivi u službi priložne oznake usporedbe mogu biti besprijedložni (deset primjera) i prijedložni (pet primjera), a oni u službi predikatnoga proširka zabilježeni su u konstrukcijama s česticom. S obzirom na provenijenciju tekstova (od sredine XIV. do prve polovice XVI. st.) ne čudi činjenica kako je potvrđeno dvaput više besprijedložnih od prijedložnih poredbenih genitiva u službi priložne oznake usporedbe. Naglasili smo da je takva uporaba odlika srednjovjekovnih starohrvatskih tekstova, ali također da je već u XIX. st. smatrana odrazom starijih jezičnih stanja. U toj službi u suvremenom hrvatskom jeziku uporaba besprijedložnoga poredbenoga genitiva nije zabilježena. Napuštanje uporabe besprijedložnoga poredbenoga genitiva u službi priložne oznake usporedbe pripisali smo i karakteristici genitiva koja ga određuje kao padež koji stalno „privlači” nove prijedloge koji preciznije određuju njegovu značenje. U službi predikatnoga proširka zabilježeni su samo stihovi s neobaveznim predikatnim prošircima. Prijedložni poredbeni genitiv u službi priložne oznake usporedbe zabilježen je u prijedložno-padežnim konstrukcijama s prijedlozima *od/ot* i *sviše*, a onaj u službi predikatnoga proširka u konstrukcijama s česticom *kako* ('kao').

Kratice citiranih izvora:

Stihove iz odabranoga korpusa citirali smo prvo navodeći broj pjesme u knjizi „Hrvatsko srednjovjekovno pjesništvo” (1. – 49.), zatim kraticu za naziv vrela (Be, Pa, Pi itd.) te na kraju broj stiha. Tako, na primjer, kratica 2 Pa 45 označava pjesmu broj 2 pod nazivom: „Bog se rodi v Vitliomi”, iz vrela „Pariška pjesmarica” i 45. stih po redu.

- 7 Be 35 Ja, Marija, glasom zovu. *Berčićev zbornik br. 5.* kraj XV. st. (Ruska nacionalna knjižnica, Petrograd, sign. Bč 5.)
- 53 Fi 27, 28 Muka svete Margarite. *Firentinski zbornik.* kraj XV. / poč. XVI. st. (Firenca, knjižnica Mediceo – Laurenziana, sign. Ashb 1582.)
- 17 KII 11, 12 Pisan na spomenutje smrti (Plaćimo srcem i očima). *Klimantovićev zbornik I.* 1501. – 1512. (Zagreb, Samostan franjevac na Ksaveru. Crno-bijele fotografije pohranjene su u Staroslavenskom institutu u Zagrebu i u digitalnom obliku u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.)
- 2 Pa 45 Bog se rodi v Vitliomi. *Pariška pjesmarica.* 1380. (Pariška nacionalna knjižnica, Pariz, sign. Code slave 11, fol. 194b–195b)
- 5 Pa 17 Pisan od muki Hrstovi (Nu mislimo ob tom danas). *Pariška pjesmarica.* 1380. (Pariška nacionalna knjižnica, Pariz, sign. Code slave 11, fol. 194b–195b)
- 17 Pi 11, 12 Pisan na spomenutje smrti (Plaćimo srcem i očima). *Picićeva pjesmarica.* 1471. (Bodleian Library, Oxford, sign. MS Canon. Ital. 193, fol. 100a–101a)
- 49 Pi 209, 210 Marijin plač. *Picićeva pjesmarica.* 1471. (Bodleian Library, Oxford, sign. MS Canon. Ital. 193, fol. 100a–101a)
- 49 Pi 239 Marijin plač. *Picićeva pjesmarica.* 1471. (Bodleian Library, Oxford, sign. MS Canon. Ital. 193, fol. 100a–101a)
- 49 Pi 512, 513 Marijin plač. *Picićeva pjesmarica.* 1471. (Bodleian Library, Oxford, sign. MS Canon. Ital. 193, fol. 100a–101a)
- 49 Os 882 Marijin plač. *Osorsko-hvarska pjesmarica.* oko 1530. (Arhiv HAZU, Zagreb, sign. I a 62, fol. 48b–59b)
- 49 Os 2160 Marijin plač. *Osorsko-hvarska pjesmarica.* oko 1530. (Arhiv HAZU, Zagreb, sign. I a 62, fol. 48b–59b)
- 46 Tk 7, 8 Čuj se vsaki moćno žene (Ženska ljubav). *Tkonski zbornik.* XVI. st. (Arhiv HAZU, Zagreb, sign. IV a 120, fol. 68b–71a)
- 46 Tk 108 Čuj se vsaki moćno žene (Ženska ljubav). *Tkonski zbornik.* XVI. st. (Arhiv HAZU, Zagreb, sign. IV a 120, fol. 68b–71a)

- 51 Tk 654, 655 Uskrsnutje Isusovo. *Tkonski zbornik*. XVI. st. (Arhiv HAZU, Zagreb, sign. IV a 120, fol. 68b–71a)
- 17 Zb 11, 12 Pisan na spomenutje smrti (Plaćimo srcem i očima). *Zbornik duhovnoga štiva*. druga pol. XV. st. (Arhiv HAZU, Zagreb, sign. IV a 92)
- 50 Zp 486, 487 Muka Isuhrstova / Muka Spasitelja našega. *Zbornik prikazanja*. 1556. (Arhiv HAZU, Zagreb, sign. IV a 47)
- 50 Zp 2357, 2358 Muka Isuhrstova / Muka Spasitelja našega. *Zbornik prikazanja*. 1556. (Arhiv HAZU, Zagreb, sign. IV a 47)
- 50 Zp 3013, 3014 Muka Isuhrstova / Muka Spasitelja našega. *Zbornik prikazanja*. 1556. (Arhiv HAZU, Zagreb, sign. IV a 47)
- 50 Zp 3254, 3255 Muka Isuhrstova / Muka Spasitelja našega. *Zbornik prikazanja*. 1556. (Arhiv HAZU, Zagreb, sign. IV a 47)

Literatura:

- ANDERSEN, PAUL KENT. 1983. *Word order typology and comparative constructions*. John Benjamins Publishing Company. Amsterdam – Philadelphia.
- BELAJ, BRANIMIR. 2010. Prostorni odnosi kao temelj padežnih značenja – shematičnost i polisemija hrvatskog prijedložno-padežnog izraza *od* + genitiv. *Sintaksa padeža: Zbornik radova znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem* Drugi hrvatski sintaktički dani. Ur. Birtić, Matea; Brozović Rončević, Dunja. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb. 15–33.
- BELAJ, BRANIMIR; TANACKOVIĆ FALETAR, GORAN. 2014. *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika*. Knjiga prva: Imenska sintagma i sintaksa padeža. Disput. Zagreb.
- BIBER, DOUGLAS; CONRAD, SUSAN; LEECH, GEOFFREY N. 2002. *Longman student grammar of spoken and written English*. Longman. Harlow, Essex.
- Encyclopedia of language and linguistics*. 2006. Ur. Keith Brown. Copyright Elsevier Ltd.
- FELESZKO, KAZIMIERZ. 1995. *Značenja i sintaksa srpskohrvatskog genitiva*. Vukova zadužbina – Orfelin – Matica srpska. Beograd – Novi Sad.
- HEINE, BERND; KUTEVA, TANIA. 2006. *The changing languages of Europe*. University Press. Oxford.
- JAKOBSON, ROMAN. 1971. The relationship between Genitive and Plural in the Declension of Russian nouns. *Selected Writings II: Word and language*. Mouton. The Hague – Paris.

- KAPETANOVIĆ, AMIR; MALIĆ, DRAGICA; ŠTRKALJ DESPOT, KRISTINA. 2010. *Hrvatsko srednjovjekovno pjesništvo*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.
- KAPETANOVIĆ, AMIR; ŠTRKALJ DESPOT, KRISTINA. 2010. Instrumental u hrvatskim stihovima srednjeg vijeka. *Sintaksa padeža: Zbornik radova znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem* Drugi hrvatski sintaktički dani. Ur. Birtić, Matea; Brozović Rončević, Dunja. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb. 101–127.
- KATIČIĆ, RADOSLAV. 2002. *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Globus. Zagreb.
- KUNA, BRANKO. 2002. *Atributni genitiv u hrvatskome standardnom jeziku*. Doktorski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. 217 str.
- MALIĆ, DRAGICA. 1972. *Jezik najstarije hrvatske pjesmarice*. Hrvatsko filološko društvo. Zagreb.
- MALIĆ, DRAGICA. 1977. *Red i zakon zadarskih dominikanki iz 1345. godine (Prikaz jezika najstarijega hrvatskog latiničkog spomenika)*. *Rasprave Instituta za jezik* 3. 59–128.
- MIKLOSICH, FRANZ. 1875. *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen, IV. Syntax*. Wilhelm Braumüller. Wien.
- PETI, MIRKO. 1979. *Predikatni proširak*. Hrvatsko filološko društvo. Zagreb.
- PIPER, PREDRAG i dr. 2005. *Sintaksa savremenoga srpskog jezika*. Srpska akademija nauka i umjetnosti. Beograd.
- PRANJKOVIĆ, IVO. 2001. *Druga hrvatska skladnja*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
- PRANJKOVIĆ, IVO. 2013. *Gramatička značenja*. Matica hrvatska. Zagreb.
- Rječnik hrvatskog ili srpskog jezika I–XXIII*. 1880. – 1967. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Zagreb.
- SILIĆ, JOSIP; PRANJKOVIĆ, IVO. 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika (za gimnazije i visoka učilišta)*. Školska knjiga. Zagreb.
- STOLAC, DIANA. 1992. Sintaktičke funkcije genitiva u jeziku Tituša Brezovačkog. *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik* 18. 165–176.
- STOLAC, DIANA. 1995. *Padežni sustav u jeziku Tituša Brezovačkog. Sintaktostilistički nacrt*. Doktorski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.
- STOLZ, THOMAS. 2013. *Competing comparative constructions in Europe*. Akademie Verlag. Berlin.
- ŠARIĆ, LJILJANA. 2014. *Prostor u jeziku i metafora. Kognitivnolingvističke studije o prefiksima i prijedlozima*. Znanje d. o. o. Zagreb.

VEBER TKALČEVIĆ, ADOLFO. 1876. *Slovnica hrvatska (za srednja učilišta)*. Troškom spisateljivim. Zagreb.

ZIMA, LUKA. 1887. *Nekoje, većinom sintaktičke razlike između čakavštine, kajkavštine i štokavštine*. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Zagreb.

The comparative genitive in the Chakavian Croatian Medieval poetry

Abstract

This paper gives an analysis of the syntactic function of the comparative genitive in the Old Croatian language. The research is based on a corpus of Croatian medieval poetry. The confirmations of the comparative genitive are provided together with its syntactic functions and positions in sentences (verses). A special emphasis is put on the non-prepositional comparative genitive in the function of the adverbial of comparison. Its usage is archaic in the modern Croatian language.

Ključne riječi: starohrvatski jezik, poredbeni genitiv, sintaksa padeža, besprijedložni poredbeni genitiv, srednjovjekovno pjesništvo

Keywords: Old Croatian language, the comparative genitive, syntactic function of the comparative genitive, non-prepositional comparative genitive, Croatian medieval poetry

